

Aktuálne úlohy Slovenskej komisie pre životné prostredie

Sledovať problematiku životného prostredia znamená zároveň sledovať i vývoj myslenia, chápania sveta ako sociálnoekonomického systému, ktorý sa síce nerovnomerne, ale predsa len vyvíja k hlbšiemu pochopeniu sociálnych, ekonomických i ekologických súvislostí.

Možno sa stretnúť s rôznymi, často príliš vyhranenými stanoviskami (čo sa týka cieľov, rozsahu i oblastí činností), ktoré treba vykonať pre ochranu životného prostredia. Od stanoviska niektorých prírodovedcov, že prírodu treba zachovať v pôvodnom stave až po názor, že svet je akési všezahrňujúce perpetuum mobile, ktoré spôsobuje, že akákoľvek ľudská činnosť ostane bez následkov, pretože príroda sa prostredníctvom samoregulačných mechanizmov dokáže nárastu znečistenia ubrániť.

V súčasnosti našťastie prevažuje praktický prístup k tejto problematike. Vychádza z presvedčenia, že spoločnosť musí včas a v dostatočnej výške vynaložiť určité náklady na ozdravenie životného prostredia, pretože inak narazí nielen na ekologické bariéry rozvoja, ale i na bariéry hospodárskeho rastu. Sociálna interpretácia takejto situácie je tiež zrozumiteľná. Práve z tohto dôvodu sa v poslednom období stretávame s pojmom tzv. nealternatívneho cieľa — ozdravenia životného prostredia.

Ak hovoríme o pragmatickom prístupe k ochrane životného prostredia, máme na myslí nielen jeho globálne poňatie, ale aj skutočnosť, že ochrana životného prostredia musí fungovať ako systém založený na uplatňovaní účinných legislatívnych a ekonomických nástrojov, ktorý musí mať svoje inštitucionálne zastúpenie.

Po dlhých rokoch zväčša prázdnych „proklamácií a utvárania „alibi inštitúcií“, ktoré mali verejnosti a svetu ukázať, že „niekto“ sa problematikou ochrany životného prostredia u nás zaoberá, zriadili sa v ČSFR tri ústredné orgány štátnej správy na úrovni federácie a oboch republík s konkrétnou vymedzenou pôsobnosťou v oblasti ochrany a tvorby životného prostredia. Na Slovensku takto vznikla zákonom SNR č. 96/1990 Zb. Slovenská komisia pre životné prostredie, ktorá je ústredným orgánom štátnej správy Slovenskej republiky pre tvorbu a ochranu životného prostredia vrátane:

- a) ochrany prírody,
- b) ochrany akosti a množstva vôd a ich racionálneho využívania,
- c) ochrany ovzdušia,
- d) územného plánovania a stavebného poriadku,
- e) koncepčných otázok nakladania s tuhým a komunálnym odpadom,

f) zabezpečovania jednotného informačného systému o životnom prostredí a plošného monitoringu na území Slovenskej republiky.

Slovenská komisia pre životné prostredie sa skladá z ministra-predseda a ďalších členov, ministrov, resp. námestníkov ministrov rezortov a vedúcich predstaviteľov významných spoločenských organizácií, ktorí majú úzky vzťah k problému, spojeným s ochranou životného prostredia. Táto komisia sa ako kolektívny orgán menovaný vládou zaoberá najzávažnejšími prierezovými otázkami ochrany a tvorby životného prostredia na Slovensku. Štátnu správu v oblasti ochrany životného prostredia vykonáva aparát SKŽP v rámci kompetencií vymedzených zákonom.

Táto organizačná forma je iná ako v Českej republike, kde vzniklo ministerstvo životného prostredia. Jej návrh mal viacero dôvodov: bola to predovšetkým snaha vytvoriť nadrezortný a prierezový orgán s väčšou kompetenciou, ako má ministerstvo. Tento úmysel bol motivovaný skúsenosťami z minulosti, keď na medzirezortných rokovaníach vznikli rozpory, ktoré v konečnom dôsledku riešila vláda (prípadne vtedajšie stranické orgány). Otázka je, do akej miery spôsobovali tento stav nevyriešené kompetencie ústredných orgánov a do akej miery nerešpektovanie územného princípu pri starostlivosti o životné prostredie. Známym je príklad Hornej Nitry a Žiarskej kotliny, kde zlepšenie stavu životného prostredia v regióne nepomohlo ani viacero uznesení vlády.

Tento problém spôsobil predovšetkým vytrvalo administratívne uplatňovaný rezortný prístup k ochrane životného prostredia, umocnený nedorozumeniami vyplývajúcimi z miešania federálnych a republikových kompetencií. Miestne orgány štátnej správy sa dostali do polohy diváka.

Aby k podobným situáciám nedochádzalo a aby spory o pôsobnosť a zodpovednosť neprevažovali nad možnosťami urýchleného riešenia problémov, vznikol kolektívny rozhodovací orgán (komisia menovaná vládou), schopný venovať sa problémom prierezového charakteru, o aké pri ochrane životného prostredia často ide.

Keďže ochrana životného prostredia sa týka viacerých rezortov, je zrejme, že ju nemôže mať na starosti iba odborný úrad. Komplexný prístup k tejto problematike sa musí odraziť vo všetkých oblastiach politiky. Je celospoločenskou úlohou a priestorové plánovanie, riadenie odvetví priemyslu, poľnohospodárstva, dopravy, energetiky až po rešpektovanie etických noriem je vecou všetkých občanov. Túto skutočnosť nemôžeme brať na ľahkú váhu.

Analýza pôsobenia SKŽP ako prierezového nadrezortného orgánu za necelý rok môže ťažko dať odpoveď na to, či zvolená organizačná forma je, alebo nie je vhodná. Niektoré skutočnosti pôvodný úmysel podporujú, avšak iné naznačujú, že aj organizačná forma ministerstva má nesporné prednosti.

Už prvé zasadnutie SKŽP (venované Správe o stave a riešení najzávažnejších problémov životného prostredia Bratislavy a návrhov ozdravenia životného prostredia v Hornej Nitre a Žiarskej kotline) ukázalo, že problémy ochrany životného prostredia Bratislavy sa týkajú viacerých rezortov, že problematika Hornej Nitry a Žiarskej kotliny sa nebude dať vyriešiť iba zámennou technológií, prípadne odstavením niektorých prevádzok, ale že bude potrebné brať do úvahy aj sociálne a ekonomické aspekty ozdravných opatrení. Už na tomto zasadnutí sa posudzoval návrh ďalšieho postupu pri udeľovaní súhlasov vlády SR na vypúšťanie odpadových vôd odlišne od ustanovení zákona o vodách. Bolo treba odpovedať na obavy z ekonomického tlaku na znečisťovateľov, ktorí pravdepodobne nebudú schopní dostatočne rýchlo na tieto zmeny reagovať a dostanú sa do existenčných ťažkostí, vyplývajúcich z nutnosti zastavenia výroby. Tieto akúsenosti naznačujú, že pri riešení otázok prierezového charakteru je organizačné usporiadanie formou komisie vhodné.

Na tom istom zasadnutí však vznikli aj nejasnosti vyplývajúce z postavenia a funkcie komisie ako kolektívneho rozhodovacieho orgánu vo vzťahu k výkonu štátnej správy. Nejde pritom iba o terminologickú nejasnosť. Problém má závažný dopad na rozhodovanie, pretože zodpovednosť za výkon rozhodnutí v štátnej správe nemôže niesť kolektívny orgán.

Ak hovoríme o snahe SKŽP o koncepčné riešenia, máme na mysli také riešenia, ktoré umožnia hospodárskym organizáciám predchádzať ohrozeniu životného prostredia. Takýto ofenzívny prístup vyplýva i z jej ekologickej politiky, ktorá je cielená do všetkých sfér spoločenského života — ide o ich ekologizáciu. Tento

postup sa realizuje prostredníctvom miestnej štátnej správy v životnom prostredí — okresných a obvodných úradov pre životné prostredie. Výkon kontrolnej činnosti a hlavného štátneho dozoru vo veciach životného prostredia zabezpečuje SKŽP prostredníctvom Slovenskej inšpekcie pre životné prostredie. Takto ucelene vytvorený systém plní svoju funkciu nezávisle od všeobecnej štátnej správy a samosprávy miest a obcí.

Na podporu uvedených zámerov schválila SNR nový zákon, ktorým sa zriadil Štátny fond životného prostredia SR. Jeho správou je poverená SKŽP. Zo zdrojov fondu, ktorými sú predovšetkým odplaty, poplatky, pokuty, dotácie zo štátneho rozpočtu, bankové úvery, splátky z úverov, úroky z prostriedkov fondu, dary a ďalšie, možno dotovať, alebo poskytovať úvery na ekologické akcie zamerané na zlepšenie životného prostredia. Vzhľadom na to, že objem finančných prostriedkov fondu je nižší ako neustále sa zvyšujúce požiadavky na úvery s nízkou úverovou sadzbou, umožňuje sa z fondu aj úhrada úrokov

z pôžičiek a úverov z peňažných ústavov, prirodzene za vopred dohodnutých podmienok.

Súčasne sa SKŽP snaží aj o aktívnu zahraničnú politiku v oblasti životného prostredia. Hnacou silou sú problémy životného prostredia prekračujúce rámec jedného štátu, nutnosť medzinárodnej výmeny skúseností, ale aj hospodársko politické úvahy. Prostredníctvom Federálneho výboru pre životné prostredie spolupracuje komisia s viacerými medzinárodnými organizáciami, zaoberajúcimi sa otázkami životného prostredia.

Usiluje sa o zintenzívnenie spolupráce aj na regionálnej úrovni, predovšetkým v rámci štátov Pentagonály (Rakúsko, Maďarsko, Taliansko a Juhoslávie) v týchto tematických okruhoch:

- monitoring a informatika,
- odpady,
- jadrová bezpečnosť,
- riešenie ekologických sporov mierovou cestou,
- národné parky,
- energetika a životné prostredie.

Prirodzenou snahou komisie je vytvárať dobré vzťahy so štátmi priamo susediacimi so Slovenskou republikou, najmä v oblasti pohraničných vôd (povrchových a podzemných), cezhraničných prenosov škodlivín v ovzduší, ťažby prírodných zdrojov atď.

S medzinárodnými organizáciami — Európskym spoločenstvom, Radou Európy, Európskou hospodárskou komisiou OSN, UNEP, UNESCO — udržiava kontakty prostredníctvom FVŽP, pričom snahou SKŽP je dosiahnuť v tejto oblasti primerané zastúpenie alebo aspoň informovanosť. Jej trvalou snahou je koordinácia ponúkanej zahraničnej pomoci.

Slovensko sa v súčasnosti nachádza v zložitom období hospodárskej reformy, ktorá prakticky znamená prechod od plánovaného hospodárstva k ekonomike na trhovom princípe. V oblasti životného prostredia to znamená odklon od chápania hodnôt životného prostredia ako voľných statkov, na využívanie ktorých neplatia žiadne obmedzenia.

Pokiaľ však hodnoty životného prostredia majú vôbec trhovú hodnotu, nevyplýva to ani tak z ich dlhodobého nedostatku, ale z ich krátkodobej, doposiaľ ešte bohatej ponuky. Zdá sa, že úlohou hospodárenia so statkami životného prostredia sa musí zaoberať predovšetkým právny poriadok, založený na rešpektovaní ekonomických nástrojov. Na formovaní oboch sa SKŽP intenzívne zúčastňuje. Je teda jedným z prvkov systémového tlaku, ktorý má urýchliť reštrukturalizáciu hospodárstva a hoci SKŽP chce v tejto oblasti hrať štátnosprávnú a koncepčnú úlohu, je to úloha celospoločenská. Avšak účinné zákonodárstvo o životnom prostredí a tým účinná ekologická politika životného prostredia stojí a padá na politickej vôli, o ktorú sa opiera. A túto politickú vôľu predstavujeme my všetci.

1. Lúky v alúviu Moravy

2. Aluviálne územie rieky Moravy

